

**Kõne advendimõttisklusel
Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus
1. XII 2016**

Urmas Viilma, peapiiskop

Austatud eminentsid ja ekstsellentsid, daamid ja härrad, head õed ja vennad!

Sissejuhatus

Tervitan teid kirikukalendri tänase päeva pühakirjasalmidega, mis toovad advendiajale kohase Jõululapse sünniootuse sõnumi meieni üsna üllataval toonil. Piibli viimases raamatus, Ilmutusraamatus, ilmutab ennast Issand Kristus, kes ütleb: *Vaata, ma tulen varsti ning toon igaihele palga, ma tasun igaihele tema tegude järgi. Mina olen A ja O, esimene ja viimane, algus ja ots!* (Ilm 22:12–13)

Kui keegi peaks meile määrama möödunud aasta põhjal palga ning tasuma meile meie tegude järgi, siis milline oleks see tasu igaihele eraldi? Või meie riigile ja rahvale ning tema juhtidele? Või meie kirikule, tema liikmetele ja karjastele? Kardan, et omavahel me õiglaselt tasus kokkuleppele ei jõua, mistõttu peame andma ennast Jumala õiglase otsuse ja armu meelevald. Ise saame siiski reflekteerida olnut ja tehtut ning analüüsida õnnestumisi ja ebaõnnestumisi.

Kohtumised võimuga

Möödunud aasta on olnud paljude kohtumiste aasta. Aasta alguses alustasin tutvumist riigikogu kõigi erakondade fraktsioonidega, et õppida tundma meie riigi olulisemaid otsustajaid ning omakorda tutvustada luterlikku kirikut ja jagada mõtteid ühiskonnas aktuaalsetel teemadel. Peamised küsimused, mis vajasisid arutamist, olid seotud Euroopa rändekriisiga ja pagulaste jõudmisega Eestisse. Teemaks oli ka kooseluseadus ning vajadus aja mahavõtmiseks ja rahunemiseks; aktuaalne oli erakoolide tegevustoetuse küsimus ja kristlike koolide võimalik erisus Euroopa Liidu põhiõiguste harta kontekstis; intrigeeriv oli arutelu poliitilise katuseraha jagamise printsiibi ja sellega tekkivate probleemide üle. Sõltuvalt fraktsioonist tõstatus muidki olulisi küsimusi. Tähtsate kohtumiste ritta tuleb lisada loomulikult korduvad kohtumised peaministriga, mitme ministriga, õiguskantsleriga, riigikogu esimehega ja loomulikult Eesti Vabariigi presidendiga. Olgugi et kõik osapooled on neid regulaarseid kohtumisi pidanud vastastikku olulisteks ja vajalikeks, leidis üks ajakirjanik hiljuti, et peapiiskopi selline käitumine „näeb juba välja nagu 1990ndate stiilis katuse pakkumine“.

Olen veendunud, et Eesti suurima valitsusvälise liikmesorganisatsiooni juhina ei ole mul sellisteks kohtumisteks mitte ainult õigus, vaid lausa kohustus. Luteri kirikul on endiselt kanda peaaegu saja aasta eest saadud rahvakiriku vastutus. See on samaväärne vastutusega, mida kannavad kõik eelnimetatud isikud ja institutsioonid Eesti rahva ja riigi ees. Seda vastutust kinnitav sümboolne kohtumine leidis augusti keskel aset siinsamas toomkiriku altari ees, kus Martin Lutheri peaaegu poole tuhande aasta vanuste Tallinna raele saadetud originaalkirjade kohale kummardusid nendega tutvuma Saksamaa liidukantsler Angela Merkel, Eesti Vabariigi peaminister Taavi Rõivas ja kiriku esindajana siinkõneleja. Siin altari ees kummardades olime võrdselt aukartlikud Euroopa paari tuhande aastase ning Maarjamaa 800aastase kristliku pärandi ja 500aastase protestantlik-luterliku pärandi ees.

Kohtumine reformatsiooni 500aastase pärandiga

Reformatsiooni juubeliaasta on loonud eeldused veel paljudeks imelisteks kohtumisteks ja suurepäraseks koostööks. Eesti kontekstis ei saa minna mööda vähekõneldud faktist, et reformatsiooni juubeliaasta puhul on Evangeelsete Kirikute Osadus Euroopas nimetanud Euroopa reformatsioonilinnadeks paljude teiste hulgas ka Tallinna ja Tartu. Juubeliaasta pidulik algus Tallinnas tõi lõikustänapühäl Oleviste kirikusse kokku Eesti Kirikute Nõukogu liikmeskirikute juhid, lisaks Tallinna ja riigi esindajad ning pea pool tuhat kirikulist, kellele lisandusid Tallinna TV vaatajad. Märkimisväärsed olid sellel oikumeenilisel teenistusel kõnelnud justiitsminister Urmas Reinsalu sõnad: „Kristlik pärand ja väärtused teevad meist eesti rahva. Kui pöörame neile selja, siis rahvana oleme kaotanud oma hinge.“ Sarnast mõtet jagas ka Tallinna linnaapea kohusetäitjana abilinnapea Taavi Aas: „Oleme sündinud luterlike väärtustega toetatud kultuuriruumi ning meie väärtushinnangud on kujunenud Lutheri õpetusele tuginedes.“ Tallinna linnavalitsus on oma reformatsioonilinna tiitlit vääristamas konkreetse teoga, asutades koos luteri kirikuga sihtasutuse, mille ülesandeks on ehitada Mustamäe linnaosa elanikele kirik. Mustamäe kirikuhoonest, mille ehituseks läheb juba uue aasta alguses, saab tõeline kogukonnakeskus koos kõigi vajalike tingimuste ja eeldustega tööks lastega, noortega, erivajadustega inimestega, eakatega ja kõigi teiste elanikegruppidega. Reformatsioonilinn Tartu aitab ette valmistada järgmise aasta maikuu Tartu Pauluse kirikus toimuvat kirikukongressi, millega tähistame Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kui vaba rahvakiriku 100. aastapäeva. Igäüks meist saab aga reformatsiooniaasta puhul panustada omalt poolt õunapuu istutamisega, et järgida Martin Lutheri mõtet: *Kui ka teaksin, et homme on maailma lõpp, istutaksin täna veel õunapuu.*

Kohtumised vaimuga

Nii maailma kui ka Eesti jaoks olulisim oikumeeniline kohtumine lõppeval aastal toimus reformatsiooni 499. aastapäeval 31. oktoobril Rootsisis Lundi katedraalis. Kohtujateks olid maailma katoliiklased ja luterlased, keda esindasid paavst Franciscus ning Luterliku Maailmaliidu president piiskop Munib Younan ja peasekretär õpetaja Martin Junge. Eestimaa katoliiklasi esindas Lundis, kus 12. sajandil pühitseti ametisse Eestimaa esimene piiskop Fulco, piiskop Philippe Jourdan ja luterlasi siinkõneleja. Katoliiklaste ja luterlaste ühine reformatsiooni meenutamine näitab, et tõeline leppimine on võimalik kõikjal seal, kus valitseb kristlik armastus ja koostöötähe. Selle leppimise kinnituseks allkirjastasime eelmisel nädalal koos piiskop Philippe'iga meie kirikute nimel ametliku kutse paavst Franciscusele, et ta külastaks meid 2018. aastal, mil Eesti Vabariik tähistab 100. sünnipäeva.

Samasuguse, ühtsusele ja üksmeelele kutsuva väega oli juunikuus Kreetaa saarel toimunud õigeusu püha üleilmne sinod, kuhu kogunesid peaaegu tuhandeaastase vaheaja järel maailma õigeusu patriarhid ja iseseisvate rahvuskirikute juhid, teiste hulgas Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku metropoliit Stefanus. Sinodilt naastes rõõmustas metropoliit, et õigeusu maailm on avanud oikumeenia ukse rohkem kui kunagi varem. Armastus juhib alati konfliktist osaduseni. Kristlikel kirikutel on vastutus seda Kristuse nimel tõestada.

Kohtumised on iseloomustanud ka meie kiriku siseelu. Olen püüdnud arvukate rahvusvaheliste kontaktide ja visiitide kõrval leida aega enda kursis hoidmiseks eluga võimalikult paljudes Eestimaa paikades. Nõnda olen käinud „töövarjuks“ mitmele Eesti kihelkonnakeskuse vaimulikule. Need on olnud südamlikud kohtumised ustavate ning liigset tähelepanu mitte taotlevate vaimulike ja nende peredega Suure-Jaanis, Keilas, Sangastes, Märjamaal, Järva-Jaanis, Valjalas ja Maarja-Magdaleenas. Lisaks arvukalt koguduste külastusi pidupäevadel ja ametikäikudel kõikides Eesti maakondades. Need kohtumised on juhtinud minu tähelepanu samale küsimusele, mida uus valitsuskoalitsioon on nimetanud üheks oma olulisemaks teemaks: see on Eesti jaoks kriitiline demograafiline olukord. Samavõrra aktuaalne on alkoholiprobleem, mille vastu ei saa ainult aktsiiside tõstmisega, vaid mille puhul tuleb keskenduda ka eeskuju andmisele, kasvatusle ja karskusideaali propageerimisele. Karskusel peab olema moraalne, mitte materiaalne mõõde!

Pärandi pärijad

Tühjenevate kirikute probleem on ühtviisi ka tühjenevate lasteaedade, koolide, rahvamajade ja külatänavate probleem. See on meie kõigi ühine mureküsimus. Tõsi, selle vahega, et tühjad kirikud jäävad kaitsealuste mälestistena kaunistama kohalikku maastikku ning vaimustama turiste ja palverändureid. Kahjuks lasub selle ilu ja pärandi hoidmine ainult kahanevate koguduste

õlgadel. Riikliku programmi „Pühakodade säilitamine ja areng“ aastasest vahendite mahust jagub tillukesteks töödeks paljudele kirikutele, mille eest oleme enam kui tänulikud. Samas, programmi üheks aastaks määratud vähem kui miljoni euro suurust mahtu umbes 400 kaitsealuse pühakoja vahel jagades tekib kiuslik küsimus, kas tõesti kaalub ERM või Tallinna Linnahall üles kogu ülejäänud rahva- ja muinsuspärandi. Pühakodade programmi mahu paari miljonini suurendamiseks, nagu ka Niguliste kiriku omandiküsimuse lahendamiseks ei ole vaja muud kui poliitilist otsustusjulgust. Julgust pole vaja mitte selleks, et teha õige otsus, vaid selleks, et teha õiglane ja südametunnistuse häält kuulav otsus.

Riigi südametunnistus

Kas riigil on südametunnistus? Pean tunnistama, et lootustandvaid märke selle olemasolust on alati olnud. Narva Aleksandri kiriku päästmine pankrotipesast riigi ja kiriku koostöös on üks riigi südametunnistuse märkidest. Tol hetkel esindasid otsusekindlalt seda südametunnistust tollased reformierakondlastest peaminister Taavi Rõivas ja siseminister Hanno Pevkur, kellele luteri kiriku nimel täna eraldi tänusõnad ütlen. Kuidas saab olema riigi südametunnistusega uue koalitsiooni puhul, näitab lähitulevik. Tänusõnad Narva Aleksandri kiriku päästmise eest kuuluvad ka kõigile nimelistele ning anonüümsetele annetajatele, nii üksikisikutele kui ettevõtjatele, kelle abita poleks luteri kirik saanud oma osa kirikuhoone väljaostmisel maksta. Tänu ühistele jõupingutustele sai see ime siiski teoks. Narva linn on pärast seda otsust saanud uue luteri koguduse, kes paari nädala eest pidas vahepealse kiriku sulgemise järel esimese jumalateenistuse Narva Aleksandri kirikus. Olgugi et riigil, kelle omandis hoone on, puudub endiselt visioon hoone tulevikust, on see kirik saanud taas Narva luterlaste, nii eesti-, soome- kui venekeelse koguduse pühakojaks. Aastavahetuseks pannakse üle linna helisema ka Narva Aleksandri kiriku seni vaikinud kell, et anda märku – luterlik kirik on Narvas kohal.

Kohtumine inimestega

Kiriku kohalolu peab olema loomulik kõikjal, kus on inimesed, sest kiriku ülesanne on jagada rõõmusõnumit ja teenida ligimest. Nõnda on luteri kirik oma koguduste ja allasutustega saatmas ja toetamas inimesi kogu nende elukaare vältel. Nii täidame Kristuse käsku *olla üksteise teenijad* ning hoolida ligimesest ja tema vajadustest. Nõnda toimub see näiteks Risti koguduses, kus tervitati hiljuti esimest pagulastest muslimiperekonda; Peeteli koguduses, kus hoolitsetakse tänavalaste eest; diakooniahaiglas, kus inimese valude- ja vaevadevaba elu väärtustatakse tema viimse hingetõmbeni; perekeskuses, kus leevendatakse perevägivalla ohvrite ja lahutatud paaride hingevalu; koguduste supiköörides ja kasutatud rõivaste jagamispunktides; hooldekodudes ja haigemajades; ka kristlikes lastehoidudes ja lasteaedades ning koolides. Samuti 70. aastapäeva tähistanud Eesti vanimas kõrgkoolis EELK Usuteaduse

Instituudis – kiriku haridus- ja koolituskeskuses. Kaplanid teenivad ustavalt nii kaitseväs kui Kaitseliidus, politsei- ja piirivalveametis ning vangimajades. Kirik Kristuse esindajana peab olema kohal seal, kus on inimesed.

Homsed kohtumised

Mitmekultuurilises ja multireligioosses maailmas, mis on oma eripalgelisusega esindatud ka Eestis, peame riigi ja rahvusena kestmajäämiseks identifitseerima mitte võõraid ja külalisi, kes siia tulevad või kellega me kokku puutume, vaid iseennast. Selleks peame loobuma arusaamast, et usk on isiklik asi. Kui see on isiklik asi, oleks see võrreldav valgusega, mis pannakse vaka alla. Jeesus aga ütleb, et lampi ei panda vaka alla, vaid lambijalale. Ta ütleb oma järgijatele: *Nõnda paistku teiegi valgus inimestele, et nad teie häid tegusid nähes ülistaksid teie Isa, kes on taevas* (Mt 5:16).

Kui inimesed, olgu omad või võõrad, meie ümber ei tea, et me oleme kristlased, sest meid ei saa eristada näo- või pearätikute järgi, siis millest inimesed teavad, kes me oleme? Meie rahva kristlik usk ja sellest tulenev kristlik elu peab olema kuulda ja näha. Nõnda ka meie tänane rõõm, meie adventiootus, meie soov tähistada just kristlikke jõule, meie soov tulla jõuluõhtul ja muulgi ajal kirikusse, meie igatsus elada just kristlikul maal ja olla arvatud kristlike rahvaste sekka. Soovin, et alanud uus kirikuaasta tähistaks Eestimaa ja Eesti rahva jaoks usulist ärkamist ning ülestõusmist sellise suhtumise vastu, mis surub usklikud ja kiriku privaatsfääri, tagasi kirikumüüride vahele ning avalikkusest varjule. Me peame käituma Kristuse üleskutset järgides vastupidiselt, tulema nähtavalt ja äratuntavalt inimeste keskele.

Täna kõiki, kes minu kutsele vastasid ning täna sel adventimõitisklusel ja vastuvõtul osalevad. Soovin teile kaunist adventiaja algust, rahu südamesse ja hinge ning rohket Jumala õnnistust!